

गणेशोत्सव : परंपरा, एकात्मता

आणि महाराष्ट्राची सांस्कृतिक ओळख

महाराष्ट्र सरकारने नुकताच एक ऐतिहासिक निर्णय घेत सार्वजनिक गणेशोत्सवाला राज्य उत्सवाचा दर्जा दिला आहे . सांस्कृतिक कार्य मंत्री आशीष शेलार यांची विधानसभेत ही घोषणा केताना गणेशोत्सव हा महाराष्ट्राच्या आत्म्याचा उत्सव आहे असे प्रतिपादन केले . हा शासन निर्णय केवळ औपचारिकता नाही , तर लोकमान्य टिळकांच्या सामाजिक दृष्टीकोनाला सलाम करणारा , परंपरेला मान्यता देणारा आणि भविष्यातील पिढ्यांना दिशा दाखवणारा आहे .

इतिहासाच्या पाऊलखुणा : गणपती ही बुद्धी , विद्या , समुद्रीची देवता , वैदिक काण्डापासून गणेशोपासना अस्तित्वात आहे . परंतु १८९३ मध्ये लोकमान्य टिळकांनी गणेशोत्सवाला सार्वजनिक स्वरूप दिले आणि बिटिशांच्या विरोधात समाज एकत्र येण्याचे माध्यम निर्माण केले . गळ्या , वाडे , मोहळे इकत्र आले आणि गणपती बाप्पा मोरायाच्या घोषणांनी इंग्रजांविरुद्ध

राज्यांमध्ये विरोधात आली आहे .

गणेशोत्सव हा केवळ राज्याचे रंदंदन : गणेशोत्सव आपल्याचा केवळ महाराष्ट्रापुरात यांवित नाही . गोवा , कर्नाटक , आंध्र प्रदेश , तेलंगांण इथून तो दक्षिण भारतात विस्तारला . उत्तर भारतात दिल्ली , मध्य प्रदेश जबलपूर आणि इंदूर येथे मोठ्या उत्साहाने गणेशोत्सव होतो . परदेशातील भारतीय समाजाने हा उत्सव रुजवात आहे . लंडा , दुर्बई , सिंगापूर , अमेरिकेतील न्यूजीलंड वॉलीनिया , ऑफ्रेलिया , कॅनडा येथे दरवर्षी गणेशोत्सव साजरा केला जातो . परदेशातील गणेशोत्सव परदेशात राहण्याच्या भारतीयांसाठी एक ओळखीचे घर बनतो .

गणेशोत्सव आणि सामाजेवा : गणेशोत्सव केवळ धार्मिक विधी नाही , तर विधायक कामांचे व्यासपीठ आहे . अनेक मंडळे रक्कदान शिविरे , आरोग्य शिविरे , वृक्षारोपण , शैक्षणिक मदत

लढ्याला जनाधार दिला .

महाराष्ट्रातील परंपरा : महाराष्ट्रात गणेशोत्सव म्हणजे भक्ती , संस्कृती , सामाजिक वाचांची वाचांची वाचांची वाचांची संगम . पुण्यातील दगडीशेत हलवाई गणपतीपासून मुंबईतील लालबागचा राजापर्यंत असंख्य मंडळे आपल्या कलात्मक मांडणी , सामाजिक उपक्रम आणि धार्मिक वातावरणासाठी प्रसिद्ध आहेत . लोकमान्य टिळकांनी घडवलेला हा उत्सव आज गळोगळीतील बाप्पा म्हणून महाराष्ट्राच्या प्रत्येक कोणप्यात घेण्यात आहे .

महाराष्ट्रातील गणेश उपासनेत आष्विनायक यात्रा विशेष मानली जाते . पुणे जिल्हातील आठ प्राचीन गणेश मंदिरे - मुरुदजे मोरेश्वर , सिद्धटेकचे सिद्धिविनायक , ओझरचा विळहर , लेण्यांतीचा गिरिजात्मक , राजगणावचा महागणपती , थेऊरचा चिंतमाणी , पालीचा बलाळेश्वर आणि महड्या वरदेशिविनायक - या सर्वांना एकत्र घेण्यात ही यात्रा पूर्ण मानली जाते . भक्त आपली मनोकामना पूर्ण करण्यासाठी आणि गणरायाच्या कृपेचा लाभ घेण्यासाठी ही यात्रा करतात . त्यामुळे आष्विनायक यात्रा घेण्यासाठी अनोखी परंपरा आहे . ओव्या अजूनही आपल्याला भूतकाळाशी जोडतात -

गणराया गणपती देवा

तुझ्या घराची माथा ठेवा

मंगलमुर्ती भोरया रे

दूर करो संकंट सारे .

भारत आणि गणेशोत्सव : आज गणेशोत्सव केवळ महाराष्ट्रापुरात यांवित नाही . गोवा , कर्नाटक , आंध्र प्रदेश , तेलंगांण इथून तो दक्षिण भारतात विस्तारला . उत्तर भारतात दिल्ली , मध्य प्रदेश जबलपूर आणि इंदूर येथे मोठ्या उत्साहाने गणेशोत्सव होतो . परदेशातील भारतीय समाजाने हा उत्सव रुजवात आहे . लंडा , दुर्बई , सिंगापूर , अमेरिकेतील न्यूजीलंड वॉलीनिया , ऑफ्रेलिया , कॅनडा येथे दरवर्षी गणेशोत्सव साजरा केला जातो . परदेशातील गणेशोत्सव परदेशात राहण्याच्या भारतीयांसाठी एक ओळखीचे घर बनतो .

गणेशोत्सव आणि सामाजेवा : गणेशोत्सव केवळ धार्मिक विधी नाही , तर विधायक कामांचे व्यासपीठ आहे . अनेक मंडळे रक्कदान शिविरे , आरोग्य शिविरे , वृक्षारोपण , शैक्षणिक मदत

, आपल्यातील मदतकार्य अशी उपक्रम राबवतात . गणेशोत्सव हा लोकांना फक्त साजरा नाही , तर समाजासाठी काही देणी दे हे स्मरण करून देते .

गणेशोत्सव आणि एकात्मता : गणेशोत्सव हिंदू-मुस्लीम एकत्रेच सेतू उत्तरात आहे . इतिहासात अनेक मंडळांच्या मिरवणुकांमध्ये सर्व धर्मांची झालेली भाष्यांमध्ये भजन-कृतीन , भजन-कौरतन , नृत्य , कलाविष्कार - सर्वांनी मिळून गणपतीला लोकोत्सव बनवले . तो फक्त धार्मिक नव्हे तर सामाजिक-सांस्कृतिक संगम आहे .

संगीत , गाणी आणि बाप्पा : गणेशावर आधारित असंख्य ओव्या , अंभंग , गवळणी लोकजीवनात लोकप्रिय आहेत . आषुनिक काळातही बप्पावर आधारित हिंदी चित्रपट गाणी लोकप्रिय झाली - सर्वेव सदा गणेश गणेश , गणेशी बाप्पा मोरया (अग्रिपथ चित्रपट) , देवा श्री गणेशा (अग्रिपथ) , गणेश आया है (भूतनाथ रिटर्न्स) यासारखी गाणी आजही मिरवणुकीत दुमदुभातात . लोककला , शारकीय संगीत , आणि आषुनिक बॉलिवूड - सर्वांनी मिळून बाप्पाची भक्ती अधिक रंगतादर केली आहे .

शासन निर्णयाचे महत्त्व : या पार्थ्बभूमीवर महाराष्ट्र सरकारने सार्वजनिक गणेशोत्सवाला राज्य उत्सव घोषित करणे ही केवळ परंपरेता मार्च्यात नव्हे तर सांस्कृतिक अस्पृशेती जपणूक आहे . यामुळे मंडळांना शासकीय सुविधा मिळतील , उत्सवाची मुळे अधिक घटू होतील आणि जागतिक पातळीवर महाराष्ट्राची ओळख ठळक होईल .

बाप्पा हे महाराष्ट्राचे रंदंदन : गणेशोत्सव आपल्याता शिकवतो - भक्तीही एकत्र आणणाऱ्या आहे , कलाही संस्कृतीला समृद्ध करणारी आहे . आणि समाजकार्य है खरी पूजा आहे . गणेशोत्सव हा महाराष्ट्राच्या जीवनातला ध्वास आहे .

जय देव जय देव जय देव मंगलमूर्ती

दर्शनमात्रे मनकामना पूर्णी

गणेशोत्सव हा केवळ राज्य उत्सव नाही तर तो महाराष्ट्राच्या मनाचा उत्सव आहे , आणि आता शासनाने त्याला दिलेला मान नव्हणे परंपरेच्या मूळांना अधिक बळ देणे होय .

- चंद्रकांत सरस्वती प्रकाश शेळके तहसीलदार , बीड

बाप्पा तुझ्यां येण...

(काटो: श्री. मनिषा प्राविण सावळ पाटील, बुणे)

पाठात तुला बाप्पा

विसरून गेले भान,

डोळ्यातुल आनंदाश्रूतात

शब्दांचे हरवते भान...

डोळ्यात तुड्याआ प्रापुलकीये

दिसातात मला भान,

विसरून जाते देवा,

माझा मलाच लागत नाही ठाव...

रुप तुझे सुंदर

वर्णन करू तरी मी काय,

शब्दांच्या पालीकडे सौंदर्य

तूवात्सल्याची मारा...

तुड्या येण्याच्या वाहुलीजे

वेदांचे हरवते पान,

तुड्या दर्शनांने होते

माझे मल बेभान...

रुपाकांही सांगायाची असरो

बाप्पामा माझा माझांचा व्याशा,

तुला पाठात विसरते

माझा सर्व दुरवमय कथा...

बाप्पा तुझं येण

म्हणजे माझां तुड्याआ गुंतां

सर्व काही बाजूला सारून

माझां मला विसरणं...

- ज्योती रावराणे, कांजुरमार्ग, मुंबई

◆ पान 9 वर्खन पुढे...

● जरांगे यांच्यापुढे नेम....

तसेच आज्ञाद मैदानाचे ७००० स्कवेअर भीट एवढेच केत्र आंदोलनासाठी गारीवी ठेवण्यात आलेले असून त्याची क्षमता ५००० पर्यंत आंदोलकांना सामावून घेण्याएवढीच आहे . परंतु १८९३ मध्ये लोकमान्य टिळकांनी गणेशोत्सवाला सार्वजनिक स्वरूप दिले आणि बिटिशांच्या विरोधात समाज एकत्र येण्याचे माध्यम निर्माण केले . गळ्या , वाडे , मोहळे इकत्र आले आणि गणपती बाप्पा मोरायाच्या घोषणांनी इंग्रजांविरुद्ध राज्यांमध्ये विरोधात आली आहे .

प्रतिबंधित केलेल्या क्षेत्राच्या ध्वनीकेपक्का , सार्वजनिक प्रचार यंत्रांचा किंवा आपल्यांचा उपकरणी उपकरणी यांचा वापर करता आली आह

मराठवाडा पत्र

● संपादक : दत्तत्रात्रय सखाराम नरनाळे ● जिल्हा विशेष ● गुरुवार, दि. २८ ऑगस्ट २०२४ ● पान ४

बीडः आनंदग्राम येथे प्रत्येक वटवृक्षात गणपती बप्पा विवाजमान

गणपती बप्पा मोरयाच्या गजटात श्री गणेशायचे वडवणीत घरेघरी आगमन
बाप्पाच्या जयघोषात वडवणी दुमदुमली...!

वडवणी | प्रतिनिधी

गणपती बप्पा मोरया, मंगलमूर्ती मोरया' च्या जयघोषात गुलालाची उथळण ॲन् डोल-ताशाच्या गजरात वडवणीकांचे पाहुण्याचार स्वागताते गणेशभक्त भारावून गेले. पाहुण्याचार स्वीकारण्यासाठी

लाडक्या गणपती बाप्पाचे आगमन झाले आहे. बाप्पांना घरी घेऊन जाण्यासाठी गणेश भक्तांनी एकच गदी केली. गणेशाच्या स्वागताते गणेशभक्त भारावून गेले. गणेशोत्साला सुरुवात झाल्याने

वडवणी चैतन्य संचाले अवघे शरावणगणपती झाले होते घोरोपरी शरावणगणपती करण्यात आली सार्वजनिक गणेश मंडळांच्या मूर्तीची प्राणप्रतिष्ठापना सारंगकाढी सुरेश धस हे सतत पाठपुरावा करत

► उर्वरित पान २ वर

मुंबईला जाणाच्या मराठा बांधवांसाठी साई पिंपळगावात जोरदार तयारी... ५० कुंटल तिखट पुरी तयार.

जिल्हाल्यातील लक्ष्मी बाई गिरी यांचे निधन

बीडः प्रतिनिधी
जिल्हाला बंधव निवारा केंद्रामध्ये मारील सहा मरिन्यापूर्णी आलेल्या या लक्ष्मीबाई गिरी, राहणार जामखेड. या आजीबाईचे दिनांक २७/०८/२५ रोजी जाम खेड ► उर्वरित पान २ वर

मंत्रीमंडळ बैठकीत टाकळगाव बैरेजच्या कामास मंजुरी, आ. विजयसिंह पंडित यांच्या पाठपुराव्याला यश

निवडणूक प्रचारात दिलेला 'शब्द' अमरसिंह पंडित यांनी पाळला

गेवर्डी | प्रतिनिधी

विधानसभा निवडणुकी दरम्यान सिंदफण नदीवरीत टाकळगाव पद्धतीच्या बंधवांचे वैरेजमध्ये रूपांतर करण्याचे काळ करू असा 'शब्द' अमरसिंह पंडित यांनी दिला होता.

आल्यानंतर विजयसिंह पंडित यांनी केलेल्या पाठपुराव्याला यश आले असून मंत्रीमंडळ बैठकीत टाकळगाव बैरेजच्या काम स मंजुरी देण्यात आली आहे. त्यामुळे सिंदफणा असल्याची तोंडी नकार दिला आहे, जेणेकरून हे प्रकरण दबवले जाईल. हे सर्व उपयोजनांना आणि गटविकास अधिकार्यांचे आदेश यांचे उंधून आहे,

ज्यामुळे भ्रष्टाचारीची संधी वाढली आहे. यामध्ये पुढील मुंदे लक्षात घेणे आवश्यक आहे. चौकशी समितीतील सदस्यांनी चौकशी न करण्याचा निर्णय घेतल्यास, त्यांच्यावर कार्यवाही केली पाहिजे. योजना प्रभावीणे कार्यान्वयित व्हावी आणि लाभार्थ्यांना न्याय मिळावा यासाठी संबंधित अधिकार्यांनी तात्काळ आणि ठोस निर्णय घेतले पाहिजेत.

महाराष्ट्र प्रदेश राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी शरदचंद्र पवार पक्षाच्या प्रदेश प्रवक्ते पदी निवड झाल्याबद्दल मा. महेबूब भाई शेख यांचा सत्कार करताना जिवन जोगदंड, अशोक सुखवर्से, शिवराज बांगर, भागवत मर्स्के, संदिप डोके.

पुराच्या पाण्यात वाहून गेलेल्या आमेट अजमेट पठाणच्या कुटुंबियांना धनंजय मुंडे यांच्या प्रयत्नातून प्रथासनाकडून घाट लाखांची मदत

युवक नेते अजय मुंडे, तहसीलदार यांच्यासह पदधिकाऱ्यांच्या हस्ते कुटुंबीयांना मदतीचा धनादेश प्रदान

परळी वै. | प्रतिनिधी

परळी वैद्यनाथ तालुक्यातील पांगरी परेसरातील पुलुलाच्या कामावर असताना परळी शहरातील कामावर आपेर अजमेट पठाण या तरुणाचा पुराच्या पाण्यात वाहून जाऊन मृत्यू झाला होता; परळीचे आमदार धनंजय

मुंडे यांच्या प्रयत्नातून सदर तरुणाच्या

कुटुंबीयांना आज प्रशासनाच्या वरीने चार लाख रुपयांच्या मदतीचा धनादेश सुपूर्दे करण्यात आला. गष्टवादी काँग्रेस पक्षाचे युवक नेते तथा जिल्हा परिषदेचे माजी गटदोते अजय मुंडे यांच्यासह परळीचे

तहसीलदार व्यंकटेश मुंडे यांच्या

हस्ते या चार लाखांच्या धनादेशाचे वितरण पठाण यांच्या वारसांकडे करण्यात आले.

धनंजय मुंडे यांनी आपती

व्यवस्थापन मधून मयत कामगाराच्या वारसांना आधिकारी यांच्या करण्याचे आयुब भाई पठाण, अजीज कच्ची,

रवी मुळे, अलताक फठाण, नव्युम शहा, गणेश भाई, बदल भाई, स्थानिक

चे तलाठी विष्णु गोते, खाजाभाई, जफर भाई, बकश भाई, अन्सारी सर यांसाठे पदधिकारी आदी उपस्थित होते.